

BIRŽŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS VISUOMENĖS SVEIKATOS BIURAS

**„SOCIALINIŲ TINKLŲ ĮTAKA MOKINIŲ GYVENSENAI“
TYRIMAS**

Biržai
2019

IVADAS

Socialiniai tinklai dėl milžiniško jų populiarumo, ypač tarp paauglių, tapo aktualia ir dažnai nagrinėjama tema. Lietuvoje kasdien internetu naudojasi 90 proc. 16-29 metų asmenų. Ne paslaptis, kad daugelis jaunimo internetą naudoja socialiniams tinklams pasiekti. Statistiniai duomenys rodo, kad 2019 metais Lietuvoje buvo daugiau nei 1,77 milijonai socialinių tinklų vartotojų (šaltinis: „Statista“). Tai sudaro daugiau nei pusę šalies gyventojų. Šalies mastu daugiausia Lietuvos vartotojų yra įnikę į „Facebook“ socialinį tinklą. Nevaldomas naudojimas socialiniais tinklais yra siejamas su funkciniais ir anatomiciniais organizmo pokyčiais, psichikos sveikatos sutrikimais. Ypač paauglystėje priklausomybė atsiranda gana greitai, nes paauglių organizmas dar nesubrendęs ir neatsparus, o centrinė nervų sistema dar formuojasi. Paauglių priklausomybė vystosi 14-18 metų amžiaus tarpsnyje, kas vėliau iššaukia psichologinius, socialinius ir fiziologinius sutrikimus.

I. TYRIMO TIKSLAS

1.1. Įvertinti socialinių tinklų įtaką mokinių gyvenimui.

II. TYRIMO UŽDAVINIAI

- 2.1. Nustatyti kaip dažnai mokiniai naudojami socialiniais tinklais;
- 2.2. Išsiaiškinti patyčių mastą elektroninėje erdvėje;
- 2.3. Įvertinti mokinių priklausomybę socialiniams tinklams;
- 2.4. Atskleisti dažniausiai patiriamas patyčių formas mokinių tarpe;
- 2.5. Įvertinti vykstančių pamokų, paskaitų ar renginių kiekį elektroninių patyčių prevencijos tema.

III. TYRIMO METODIKA IR APIMTIS

- 3.1. Parengtos anoniminės apklausos anketos, kurių pagalba, mokyklų visuomenės sveikatos specialistės apklausė 9-tų, 10-tų ir 11-tų klasių mokinius. Anketą sudarė 25 klausimai (uždaro tipo su galimybe įrašyti savo nuomonę).
- 3.2. Biržų r. savivaldybėje 2019-2020 m. m. pradžioje 9-okų, 10-okų ir 11-okų bendras skaičius buvo 593 mok., iš jų tyrime dalyvavo 413 mok. (smulkesnė mokinių demografinė charakteristika pavaizduota 1 lentelėje).
- 3.3. Tyrimas vyko 2019 m. spalio – lapkričio mėn. visose Biržų r. sav. mokyklose.

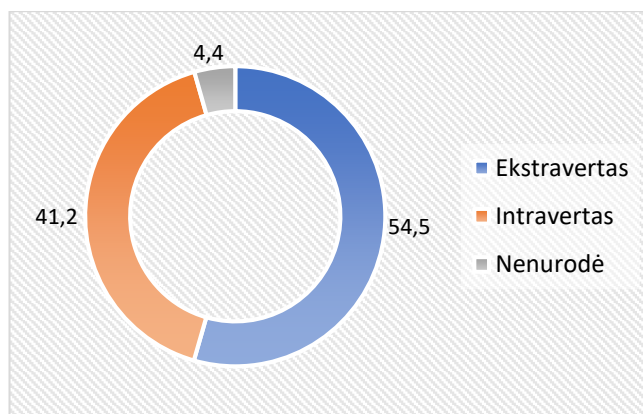
1 lentelė. Demografinė mokinių charakteristika.

LYTIS	N	(%)
Mot.	211	(51,1)
Vyr.	197	(47,7)
Nenurodė	5	(1,2)
VIETOVĖ		
Miestas	206	(49,9)
Rajonas	205	(49,6)
Nenurodė	2	(0,5)
KLASĖ		
Devinta	173	(41,9)
Dešimta	137	(33,2)
Vienuolikta	103	(24,9)

IV. TYRIMO REZULTATAI

Tyrimo rezultatai parodė, kad mokiniai rinkdamiesi asmenybės tipą, daugiau rinkosi turintys ekstraverto (tai asmenybės tipas, kurio dėmesys nukreiptas į išorę, į kitus žmones, puikiai randa bendrą kalbą su kiekvienu, turi daug draugų, gali greitai ką nors nuspręsti ir organizuoti, be vargo nugalėti sunkumus, elgiasi ryžtingai ir drąsiai) savybių, nei intraverto (tai asmuo, kuris pirmiausia gilinaisi į save, savo vidinį pasaulį, jis linkęs stebėti, lyginti reiškinius ir nesmagiai jaučiasi didelėse triukšmingose kompanijose, nes jos išsekvoja daug intraverto energijos, jam daugiau džiaugsmo teikia nuoširdus bendravimas su vienu, dviem arba trimis žmonėmis) (1 pav.). Tyrimo analizė parodė, kad, asmenybės tipas neturi įtakos socialinių tinklų naudojimosi dažnumui ar aktyvumui. Tiek ekstraverto, tiek intraverto asmenybės tipą pasirinkę mokiniai naudojami socialiniais tinklais vienodai.

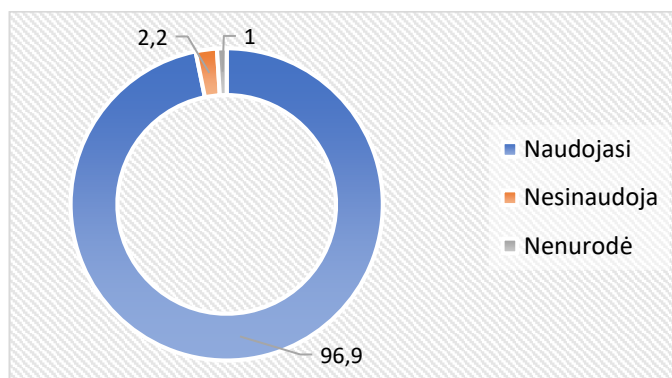
1 pav. Respondentų asmenybės tipas proc.

Kadangi šiuolaikiniame pasaulyje socialiniai tinklai yra viena populiariausių informacijos sklaidos priemonių ir viena labiausiai paauglius traukianti vieta, buvo siekiama išsiaiškinti ar dar yra

mokinių, kurie nesinaudoja socialiniais tinklais. Didžioji dalis (96,9 proc.) mokinių nurodė, kad naudojami internetinėmis svetainėmis ir tik mažuma (2,2 proc.) nesinaudoja (2 pav.). Ryškaus skirtumo nepastebėta lyginant duomenis pagal klasę ar lytį.

2 pav. Mokinių pasiskirstymas (proc.) pagal atsakymus į klausimą „Ar naudojasi kokiomis nors socialinių tinklų svetainėmis?“

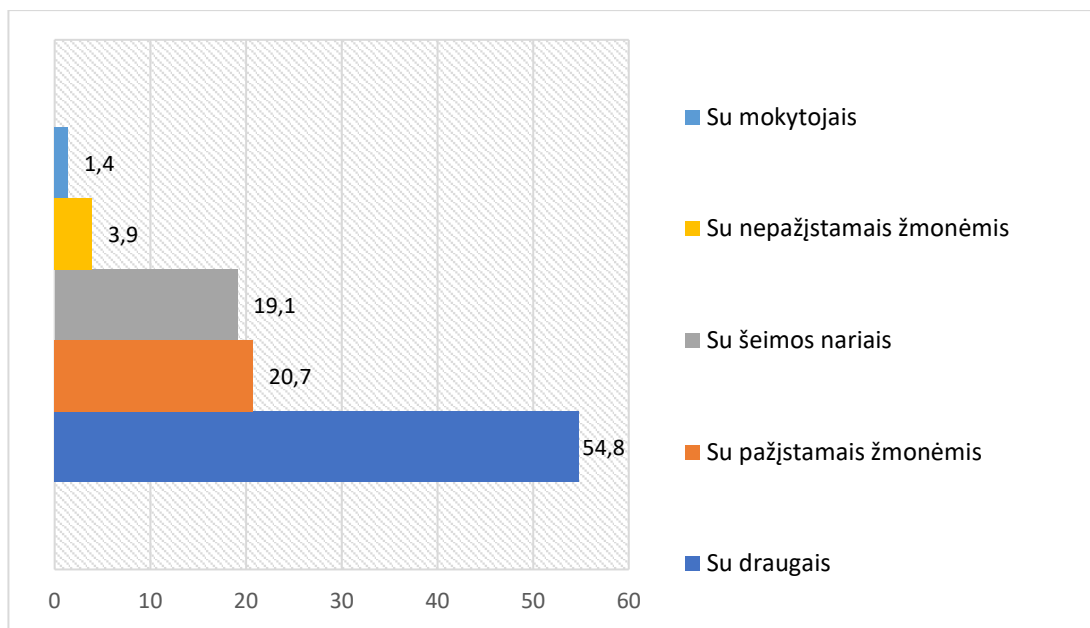

Mokiniai, kurie naudojami socialiniais tinklais galėjo įvardinti tris, dažniausiai lankomas svetaines. Kaip nekeista daugiausiai dėmesio mokiniai skiria „Facebook“ (67 proc.), antroje vietoje „Instagram“ (62,5 proc.), o trečioje vietoje pagal populiarumą liko „Snapchat“ (57,4 proc.) - vaizdo įrašų ir nuotraukų dalinimosi socialinis tinklas. Mažoji dalis (2,2 proc.) mokinių, kurie nesinaudoja socialiniais tinklais, kaip pagrindines priežastis, kodėl, įvardijo: laiko neturėjimą, nedominimą ir nenorą viešai skelbti informacijos.

Tyrimo rezultatai parodė ką dažniausiai mokiniai veikia socialiniuose tinkluose: 28,8 proc. bendrauja su draugais, kolegomis, šeimos nariais, 17 proc. seka pasaulio naujienas, ieško informacijos apie įvairias paslaugas, prekes, renginius ir kt., 16,6 proc. mokinių stebi soc. tinkluose draugų ar kitų asmenų profilius, juos komentuoja, 10,9 proc. jungiasi prie grupių, susijusių su įvairiais pomėgiais ar interesais, 10,7 proc. žaidžia žaidimus, 6,4 proc. stengiasi užmegzti naujas pažintis, 4,9 proc. dalinasi informacija, naujienomis apie save, 2,8 proc. aptarinėja socialinio gyvenimo įvykius, aktualijas, 1,6 proc. domisi ir skelbia informaciją susijusią su mokslu ir 0,4 proc. mokinių įvardijo įvairius pomėgius, tokius kaip muzikos klausimą, filmų žiūrėjimą, žymių žmonių sekimą socialiniuose tinkluose.

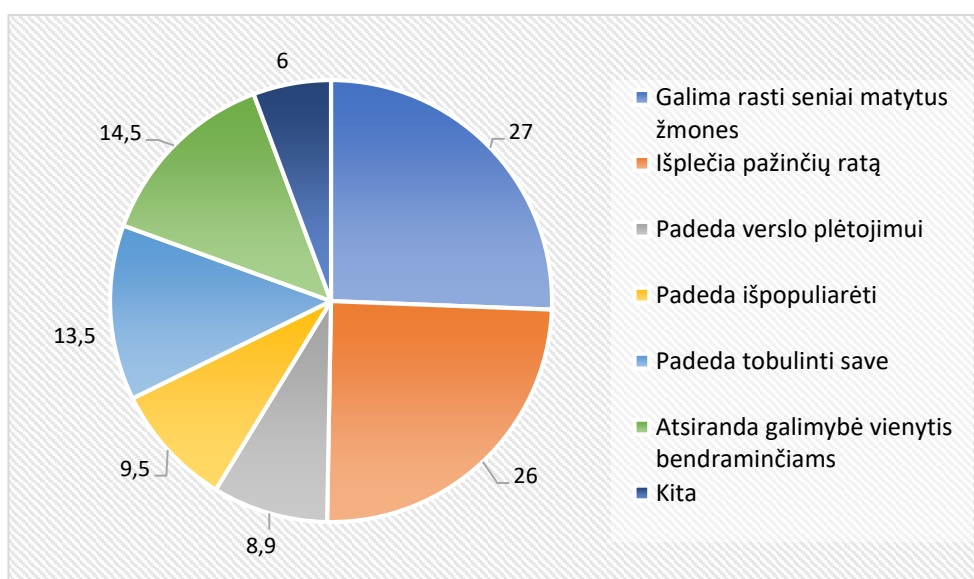
Teigiama, kad socialiniai tinklai palengvina tarpusavio bendravimą, bet kartu bendraudami, ypatingai su nepažįstamais asmenimis, mokiniai kelia sau tam tikrą grėsmę. Vis dėlto tyrimo rezultatai parodė, kad jie nėra linkę bendrauti su nepažįstama aplinka (3,9 proc.), didžiausias bendravimas vyksta su draugais (54,8 proc.) ir pažįstamais žmonėmis (20,7 proc.) (3 pav.).

3 pav. Mokiniai nurodė, su kuo dažniausiai bendrauja socialiniuose tinkluose proc.

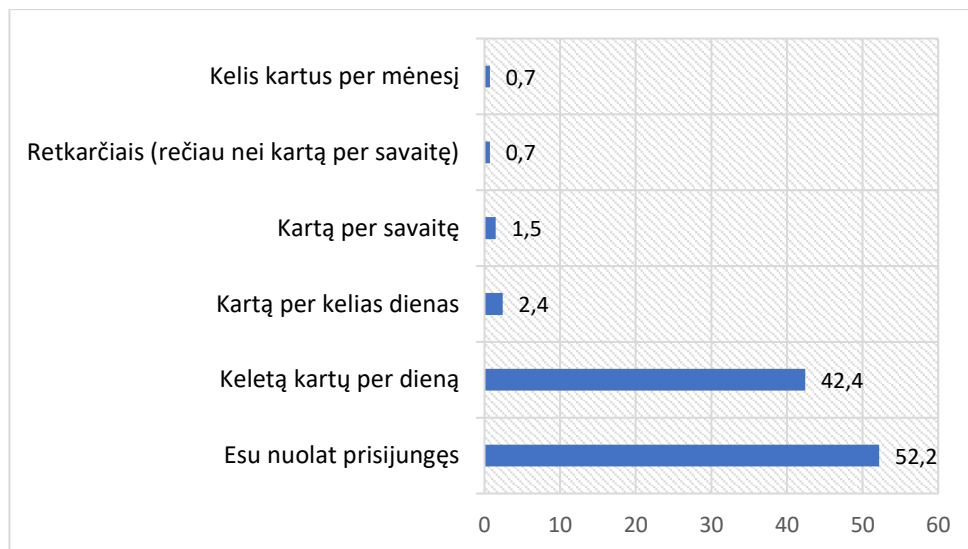
Socialiniai tinklai šiuolaikiniame pasaulyje duoda labai daug teigiamų ir neigiamų savybių. Kalbant apie teigiamas, mokiniai išdėstė jiems aktualias savybes, socialinių tinklų privalumus: galima rasti seniai matytus žmones (27 proc.), išplečia pažinčių ratą (26 proc.), atsiranda galimybė vienytis bendraminčiams (14,5 proc.) ir kt. (4 pav.). Įrašydami savo variantą, mokiniai paminėjo tokius privalumus, kaip bendravimas su toli esančiais giminaičiais, draugais ir įvairių renginių ar naujienų sužinojimas.

4 pav. Mokinių nurodyti socialinių tinklų privalumai proc.

Tyrimo rezultatai parodė, kad nuolat prisijungusių paauglių prie socialinių tinklų vis daugėja. 2017 m. tokių mokinių buvo 39,5 proc., o 2019 m. tyrimas rodo, kad pastarųjų yra daugiau nei pusė (52,2 proc.). Kita dalis mokinių - 42,4 proc. nebūna nuolatos prisijungę, bet tai daro net keletą kartų per dieną (5 pav.).

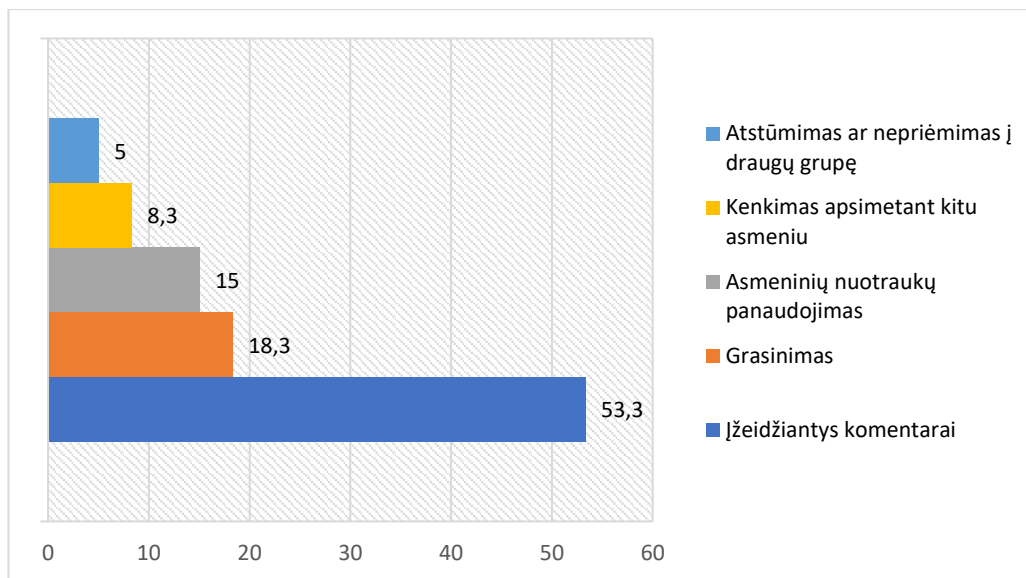
5 pav. Mokinių pasiskirstymas (proc.) pagal atsakymus į klausimą „Kaip dažnai lankosi ar yra prisijungę prie socialinių tinklų?“

Socialiniai tinklai gali būti ne tik naudingi, bet ir žalingi. Jais naudojasi daug įvairių žmonių, kurie gali pakenkti ar pasinaudoti jauno žmogaus naivumu. Taip pat paaugliai susiduria su patyčiomis socialiniuose tinkluose, kurios skatina elgtis netinkamai, kai kada net pakelti prieš save ranką. Viena labiausiai dažnėjanti problema, naudojantis socialiniais tinklais yra priklausomybė. Asmuo, priklausomas nuo socialinių tinklų, jaučia nenumaldomą norą prisijungti prie jų, neprisijungęs jaučiasi irzlus, depresyvus, kamuoja nerimas, pamirštami aplinkiniai, nepaisoma jų nuomonės, skundžiasi galvos, nugaros, sprando skausmais, sutrinka mityba, mažai judama. Tyrimo rezultatai parodė, kad 69,2 proc. mokinių sutinka su nuomone, jog socialinių tinklų turinys turi įtakos požiūrio formavimuisi ir sprendimų priėmimui. Nors 53,8 proc. apklaustųjų teigia neturintys didelio pripratimo internetui, vis dėlto 25,2 proc. mokinių jaučia priklausomybę, o 21 proc. dėl to abejoja, nežino.

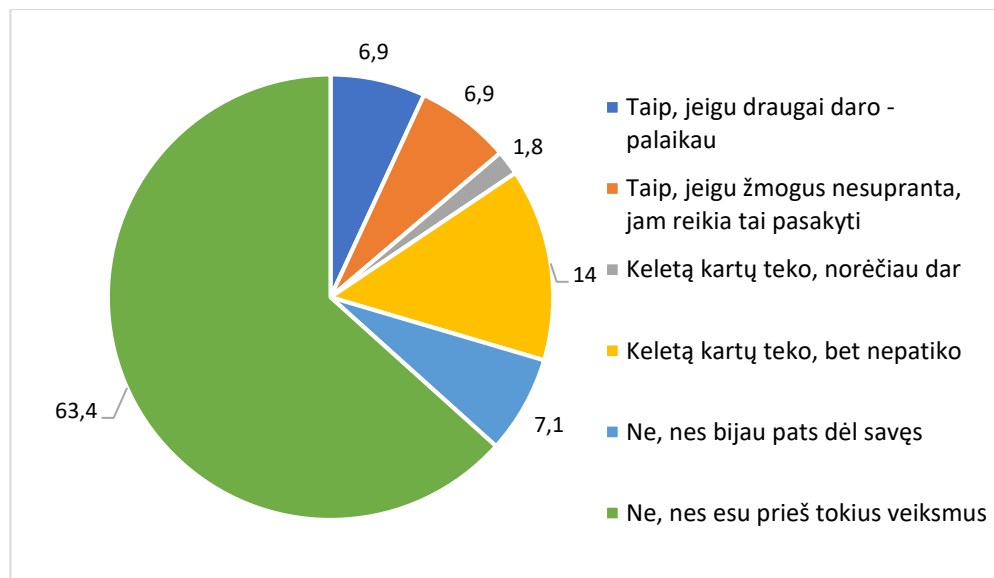
Toliau buvo pateiktas esminis klausimas apie patyčias socialiniuose tinkluose, kadangi su didėjančiu informacinių technologijų naudojimu, auga ir elektroninių patyčių paplitimas. Tyrimo duomenimis ketvirtadalis (24,9 proc.) apklaustų mokinių yra patyrę patyčias socialinėje erdvėje. Viena dažniausiai patirtų elektroninių patyčių forma – įžeidinėjimas (6 pav.).

6 pav. Dažniausiai patiriamos patyčių formos elektroninėje erdvėje mokinių tarpe, proc.

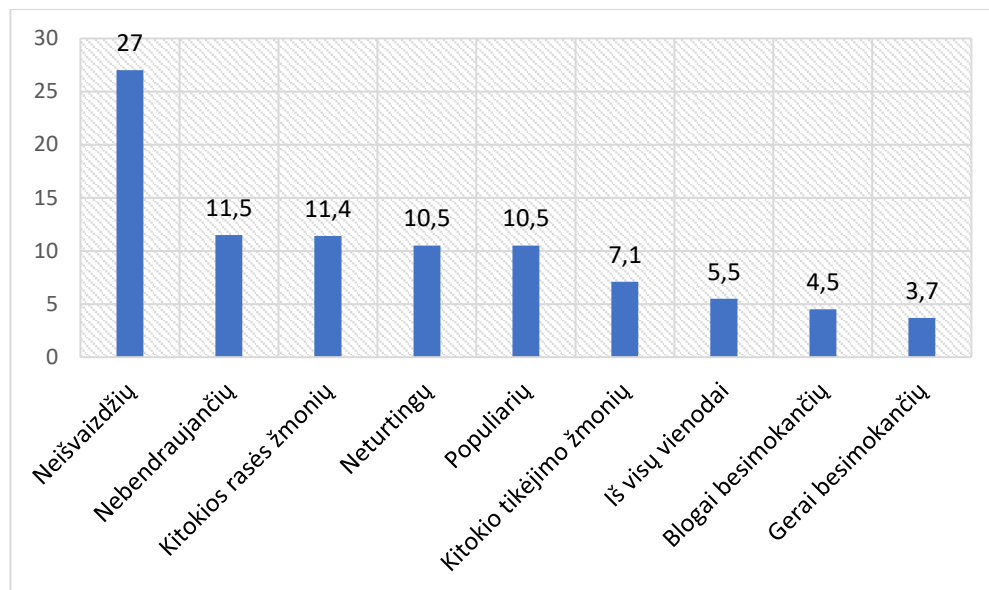
Apklausoje buvo siekiama sužinoti ar mokiniai yra prisidėję prie skriaudėjų socialinėje erdvėje. Daugiau nei ketvirtadalis (29,5 proc.) mokinių yra prie to prisilietę (detalesnis išdėstymas pateikiamas 7 pav.).

7 pav. Mokinių pasiskirstymas (proc.) pagal atsakymus į klausimą „Ar esi prisidėjęs prie skriaudėjų socialiniame tinkle?“

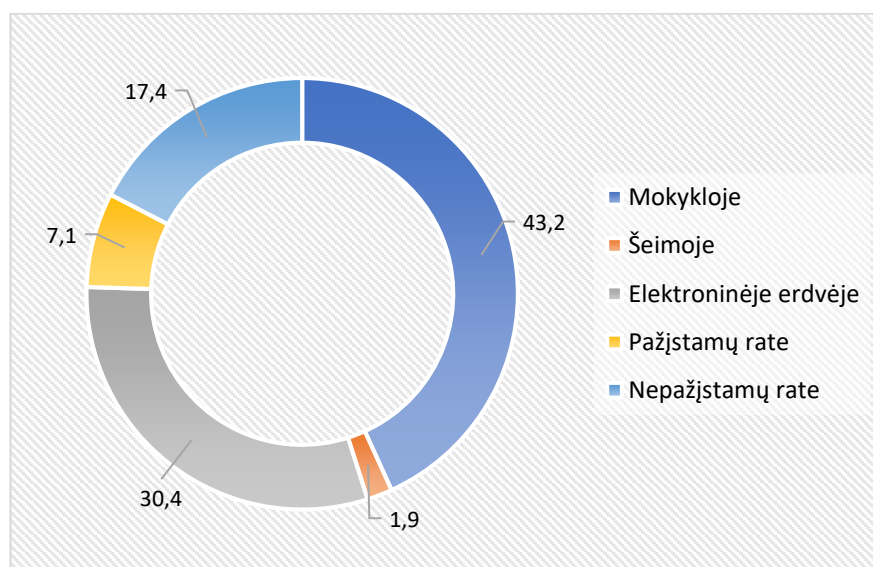
Mokiniai nurodė, kas dažniausiai patiria patyčias socialinėje erdvėje. Jų nuomone daugiausiai šaipomasi iš neišvaizdžių asmenų (27 proc.), taip pat iš nebendraujančių (11,5 proc.), kitokios rasės žmonių (11,4 proc.), neturtingų (10,5 proc.), populiarių (10,5 proc.) ir kt. (8 pav.).

8 pav. Asmenys, iš kurių dažniausiai tyčiojama socialinėje erdvėje, mokinių nuomonė proc.

Apklauskos metu buvo siekiama sužinoti, kokioje aplinkoje mokiniai dažniausiai susiduria su patyčiomis. Tyrimas parodė, kad didžiausias patyčių mastas vyksta mokyklose (43,2 proc.) ir tik antroje vietoje - socialinėje erdvėje (30,4 proc.) (9 pav.).

9 pav. Erdvė, kurioje dažniausiai patiriamos patyčios, mokinių nuomonė proc.

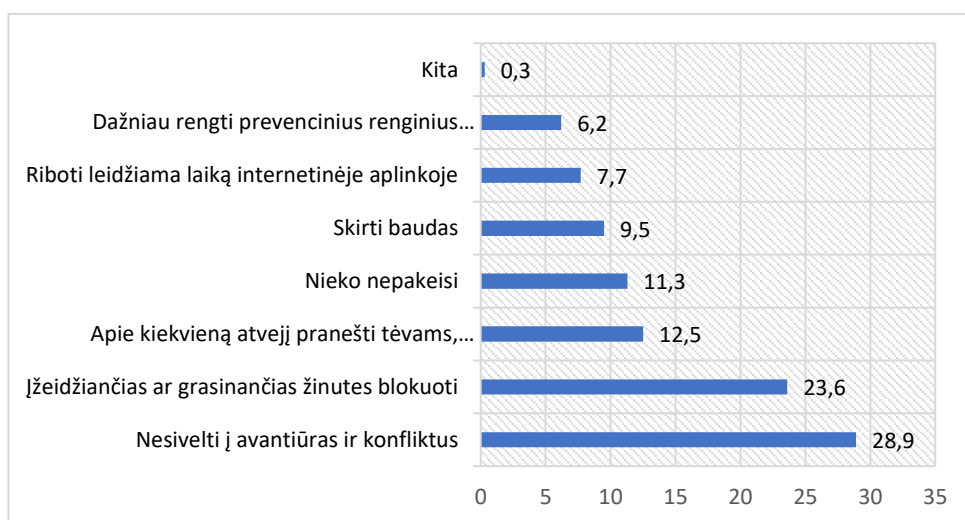

Socialinė erdvė vaikui, o ypač paaugliui, tampa gyvenimo dalimi, kurioje tyko įvairūs pavojai. Siekiant apsaugoti nepilnamečius nuo neigiamos viešosios informacijos vis daugiau ir plačiau kalbama apie saugaus interneto naudojimą. Vis dėlto atsiranda paauglių, kuriems tai atrodo nenaudinga ir neįdomu. Virtuali erdvė jiems padeda atsipalaiduoti ir pamiršti asmenines problemas ir tik 28,1 proc. moksleivių nesutiko su šiuo teiginiu. Net 39 proc. apklaustųjų socialinėje erdvėje

jaučiasi saugūs ir tik 7,6 proc. nejaučia saugumo jausmo ir nepasitiki internetu. 84,9 proc. apklaustų mokinių prisipažino, kad nėra linkę dalintis socialinėje erdvėje savo emocijomis ir turint asmeninių problemų, nesidalintų savo mintimis ir nerodytų jokių ženklų.

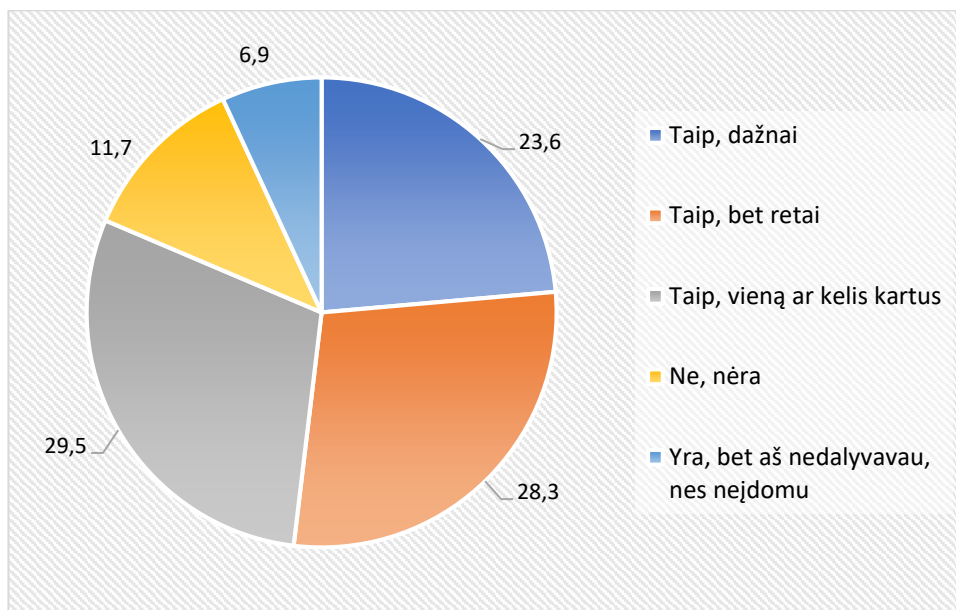
Mokiniams buvo galimybė pasiūlyti sprendimo būdus, kaip sumažinti patyčias internetinėje erdvėje. Nesivelti į avantiūras ar konfliktus būtų vienas iš sprendimų ir su tuo sutiko 28,9 proc. mokinių, 23,6 proc. mano, kad įžeidžiančias ar grasinančias žinutes reikia paprasčiausiai blokuoti, o 12,5 proc. galvoja, kad apie kiekvieną atvejį reikėtų pranešti tėvams, pedagogams ar kitiems suaugusiems asmenims (10 pav.).

10 pav. Mokinių siūlymai, kaip sumažinti patyčias internetinėje erdvėje, proc.

Mokyklose vyksta pamokos įvairiomis prevencinėmis temomis, šiuo atveju buvo užduotas klausimas mokiniams, kad jie įvertintų ar pakankamai dažnai vyksta pamokos, paskaitos ar renginiai elektroninių patyčių prevencijos tema. Vis dėlto galima daryti išvadą, kad tokių paskaitų trūksta ir šia tema kalbama gan retai (mokinių vertinimas pateiktas 10 pav.).

10 pav. Mokinių vertinimas, ar yra vykę pamokos, paskaitos, renginiai ir kiti užsiėmimai elektroninių patyčių prevencijos tema, proc.

Socialinių tinklų internetinėje erdvėje poveikis yra dvejopas. Socialiniai tinklai traktuojami kaip naudinga ir nepakeičiama naujienų, bendravimo priemonė. Atsiveria galimybių atnaujinti senas pažintis, surasti seniai matytus žmones, užmegzti naujas pažintis, greitai gauti reikalingos informacijos, tačiau naudojantis socialiniais tinklais didėja patyčių, grėsmių tapti priklausomiems nuo socialinių tinklų ir kt.. Didesnę riziką tapti priklausomiems nuo socialinių tinklų turi paaugliai. Priklausomiems asmenims pasireiškia psichologiniai, socialiniai ir fiziologiniai sutrikimai. Nukenčia priklausomybę turinčių asmenų mokymasis, santykiai su šeima, aplinkiniais, mėgstama veikla ir kt.

V. IŠVADOS

1. Tyrimo rezultatai parodė, kad iš visų apklaustųjų mokinių net 96,9 proc. naudojami socialiniai tinklais ir tik 2,2 proc. mokinių socialine erdve nesidomi.
2. Nuolat prisijungusių mokinių prie socialinių tinklų vis daugėja. 2017 m. tokių mokinių buvo 39,5 proc., 2019 m. tyrimas rodo, kad pastarųjų yra daugiau nei pusė (52,2 proc.), o 42,4 proc. apklaustųjų jungiasi prie interneto keletą kartų per dieną.
3. Apklausa atskleidė, kad moksleiviai nėra linkę bendrauti su nepažįstama aplinka ir bendraujančių mokinių su svetimais žmonėmis buvo tik 3,9 proc. Didžiausias bendravimas paauglių tarpe vyksta su draugais (54,8 proc.) ir pažįstamais žmonėmis (20,7 proc.).
4. 53,8 proc. paauglių teigia, kad internetas nesudaro didelės įtakos kasdieniniam gyvenimui, vis dėlto 25,2 proc. mokinių jaučia priklausomybę, o 21 proc. dėl to abejoja, nežino.
5. Gauti rezultatai rodo, kad ketvirtadalis (24,9 proc.) apklaustų mokinių yra patyrę patyčias socialinėje erdvėje ir beveik tokia pati dalis (29,5 proc.) patys bent kartą tyčiojosi iš kitų.
6. Iš visų patyčias patyrusių moksleivių daugiau nei pusė (53,3 proc.) susidūrė su įžeidinėjimais, o 18,3 proc. su grasinimais. Mokinių teigimu daugiausiai yra šaipomasi iš neišvaizdžių asmenų.
7. Net 84,9 proc. paauglių prisipažino, kad nėra linkę dalintis socialinėje erdvėje savo emocijomis ir turint asmeninių problemų nesidalintų savo mintimis ir nerodytų jokių ženklų.
8. Mokinių vertinimu 29,5 proc. teigia, kad yra vykę mokykloje pamokos, paskaitos ar renginiai elektroninių patyčių prevencijos tema vieną ar kelis kartus, 28,3 proc. teigia, kad tokių užsiėmimų būna, bet retai, 6,9 proc. paauglių į tai pažiūrėjo pasyviai ir į tokio pobūdžio pamokas, užsiėmimus neatvyko.

REKOMENDACIJOS

1. Socialiniai darbuotojai, pedagogai ir kiti darbuotojai turėtų nelikti abejingi pamatę patyčių atvejus. Pastebėję priklausomybės požymius, informuoti tėvus. Taip pat svarbu skatinti paauglius užsiimti patinkama veikla, lankyti sporto būrelius, aktyviau dalyvauti projektinėse veiklose ir kt.
2. Mokyklose įdiegti apsaugos sistemą, kuri tam tikrą laiką ribotų prisijungimą prie socialinių tinklų.
3. Daugiau dėmesio skirti šviečiamųjų, prevencinių programų, orientuotų į paauglių sąmoningumą, atsakomybės didinimą virtualioje erdvėje, įgyvendinimui.
4. Mokykloms kartu įtraukti visuomenės sveikatos specialistes vykdant pamokas, diskusijas, renginius elektroninių patyčių, priklausomybės socialiniams tinklams prevencijos temomis.
5. Paauglių tėvams, globėjams aktyviau skatinti juos sportuoti ir užsiimti naujomis veiklomis, domėtis ir kontroliuoti nuolatinį naudojimąsi socialiniais tinklais, nevengti bendrauti, diskutuoti ir atkreipti dėmesį į galimai rizikingą vaikų elgseną virtualioje erdvėje.

NAUDOTA LITERATŪRA

1. Laima Bulotaitė (2009), „*Priklausomybių anatomija*“;
2. Algirdas Dembinskas (2003), „*Psichiatrija*“.